

deixà de ser definitivament una semiconsonant per convertir-se en una espirant labial, era ja imminent: més o menys per aquest temps els grecs que transcriuen llatí comencen a deixar d'usar *ou* com a notació de l'antiga semiconsonant labial, i sobretot en posició intervocàlica introdueixen cada cop més la notació *β*; com passa sempre amb aquesta mena de canvis, es tracta d'una innovació fonètica de progressió lenta, al principi sols produïda en pronúncies de ritme ràpid i descuidat, en el cercle de la gent més vulgar i desprecupada, i en contextos fonètics especialment favorables.

Ara bé cap de tan favorable com davant una *i* en antic hiatus, que llavors el llatí vulgar tendia ja a convertir en una *ï* consonàntica o semiconsonàntica; en aquesta combinació era natural que la *u* vagi passar a espirant o fricativa abans que enlloc més (observem que mots com CAVEA o TRIVIA tenen *bbj* oclusiva i no pas *vj* en romànic). Un mot argòtic i brutal com BASIUM (emprat el principi només per gent de mals costums com Catul, Trimalció o Eumolpus) es pronunciarà amb articulació exageradament forta, que en passar la labial, per la metàtesi, a la posició inicial, conduirà al pas de l'articulació *sáβjū* a *βásjū* i tot seguit *básjū*. Fets comparables tenim en el cast. *joder* per *hoder* i els romànics comuns FUTTERE per FUTUERE i PUTTA per PUTA.

DERIV.: *Besar* [doc. de 1204, *AlcM*], del ll. BASIARE; substantivat, per a 'bes' [Llull]; figuradament 'tocar-se, arribar a estar en contacte dos objectes', que és especialment viva en el parlar de la gent de mar² i de muntanya; d'ací 'combinar dues peces de lona', d'on es deriva el mot *bés*, plural *bézes*, terme nàutic, anotat el 1937 a L'Escala (*AlcM* a St. Feliu de Guíxols i Barcelona) per a cada una de les peces de lona que ajuntant-les formen una vela. *Besadissa*. *Besador*. *Besadura*. *Beset*; *beseta*. *Besim*; *besimar*. *Besament*. *Besotejar*; *besoteig*.

CPT.: *Besamans* [S. XVI]. *Besacul*; *besaculs*.

¹ Fins Josep M.ª de Sagarra devia pronunciar-ho d'aquesta manera, car en el «Comte Arnau» (1.ª ed., p. 271), on no admet rimes contràries al timbre, fa rimar «abans la coneixia sols pel *bes*» amb «no pot dir-me *res*». El fet que a Mallorca també diguin *bés*, segons *AlcM* (no dóna pronúncia menorquina, i en la 2.ª ed. ha rectificat la pronúncia *bés* que en la 1.ª ed. atribuïa al cat. or.), sembla indicar que també per als mallorquins ha estat un mot menys popular que *besada* i subjecte a influències literàries. Quant al verb, *AlcM* continua mantenint sense rectificació l'error de donar *béze* en lloc de *béze*. — ² El 1931 anotava jo a Sant Pol de Mar: «quan les dues *talles* que es fan servir, combinades, per treure una barca, es toquen, es diu que es *bézen*; llavors no es podria continuar tirant i cal 'trafegar', o sigui fer baixar els bous i tornar a posar separades les dues talles (grans polítges)».

Besaces, V. *sac*

BESANT, del gr. medieval *βυζάντις* (clàssic *βυζάντιος*), 'bizantí', perquè aquesta moneda s'encunyà primerament a Bizanci. □ 1.ª doc.: fi S. XII, *Homilies d'Organyà*.

⁵ «U monge fo, e quan se deg morir, devezi tot son aver e partí .l., estirs dos *besans* que li oblidaren, e per aquels dos *besans* deg esser perdut en infern», f° 5v1. Com a cosa de procedència grega era una moneda emprada generalment en el comerç marítim, i això fa que aparegui molt sovint en el *Consolat de Mar*, per ex.: «les portades deven esser d'aytant com lo preu del loguer, de 50 *besans* en avall comprades», cap. 86 (ed. Pardessus, p. 125). Més documentació en els diccionaris *AlcM*, *DAG.*, *DBal*.

Besar, V. *bes* *Besavi*, V. *avi* *Bescambra*, V. *cambra*

BESCAMBRILLA, 'cert joc de cartes', es creu provinent del fr. *briscambille* o *bruscambille*, que sembla venir del nom d'un comediant francès de principi del S. XVII. □ 1.ª doc.: 1839 (Lab).

A Mallorca i Eivissa (Pz. Cabrero) s'usa una forma *escambri* m., a Menorca *escambri* (*AlcM*). Aquella ja fou usada per Tomàs Aguiló cap a 1830-40.¹ L'ús popular del Principat vacilla entre *bescambrilla* i *escambrilla*, que se sentien molt i igualment des de c. 1912-1915, i que totes dues m'eren familiars, en especial la darrera (que tinc també de Vall Ferrera), no sé si dels meus parents empordanesos o dels barcelonins, tot i que *AlcM* dóna per a tots dos llocs només la primera, i *esc-* a Ripoll, Valls i Tremp. La pèrdua dissimilatòria de la *b-* en un mot amb labial interna és un fet repetit en bastants mots catalans, com el cat. ant. *ivaç* VIVACIUS, el rossell. *espertina* VESPERTINA i en diversos noms de lloc (com *La Febror* < **Ilafabor* < VIL·LA FABRORUM). De la forma catalana semblen ser derivació regressiva l'argentí *biscambra* (a Catamarca, F. F. Avellaneda) i el jud-esp. marroquí *bixcambra* (*BRAE* XIV, 579). Com a formes més abreujades, va passar també al murc. *bresca* (G. Soriano), el val. *brisca*, el cast. *brisca*² i l'it. *briscola*.

En forma plena en llgd. *bescambilio*, més abreujat *briscan*; l'abbé Sauvages, que registra aquestes formes en el seu dicc. del llengd. oriental a fi del S. XVIII, adverteix que tant en francès com en llenquadocià ja quasi està antiquat del tot aquest joc; d'allí estant sembla que passaria al genov. *biscambigia* (Frisoni) i al logud. i sard sept. *biscambiglia*, que segons MLWagner, *ARom.* XVI, 142, seria pres del genovès; tanmateix potser fóra més senzill fonèticament admetre que hi arribaren des del català; vegeu ara Wagner, *Diz. Et. Sdo.*, s. v.

Per a la invenció del joc per l'anomenat comediant francès, veg. el *Dict. Gral.* de Hatzfeld-Darmesteter, i *FEW* I, 572. Potser del mateix còmic i de les seves arts i habilitats ve que a la costa de l'Erau (a Pezenàs) *briscambiyo* m. tingui el sentit de 'garrell' («banca») i també el de 'busca-raons'. No puc assegurar del tot que sigui exacta la derivació d'aqueix còmic